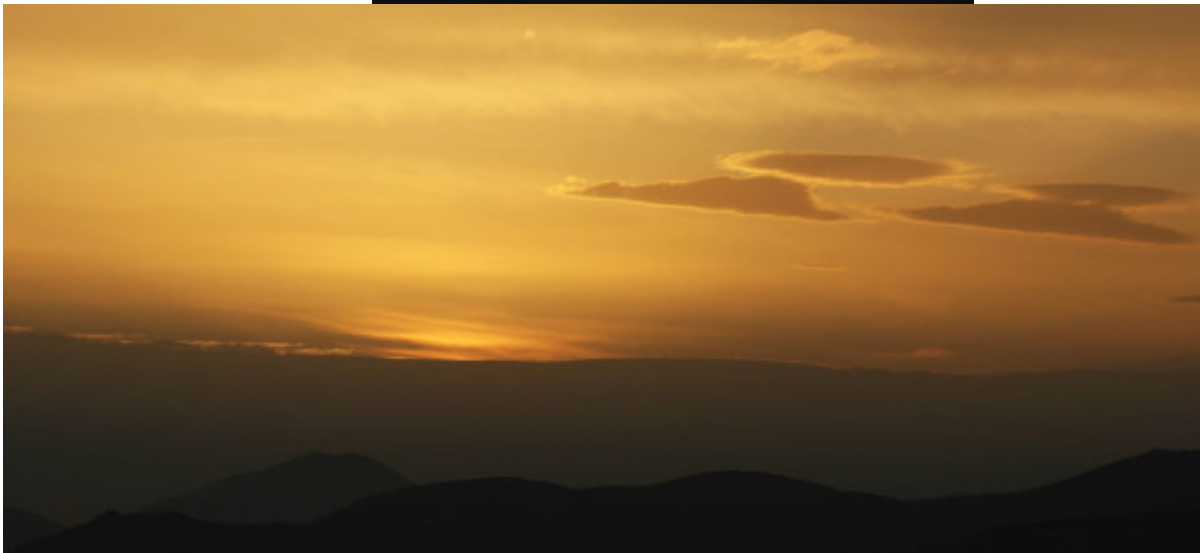

Η Ψυχοσωματική συμφυΐα. Εγκέφαλος εναντίον καρδιάς;

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Η παράδοση της εκκλησίας θέλει τον εγκέφαλο ως κέντρο της σκέψης και την καρδιά ως έδρα του έσω ανθρώπου. Βέβαια και ο εγκέφαλος θα μπορούσε να θεωρηθεί ως η έδρα του νου.²¹⁷ Οι πατέρες της εκκλησίας διδάσκουν ότι η ψυχή δεν εδρεύει σε ένα συγκεκριμένο σημείο του σώματος, αλλά είναι ενέργεια που ζωοποιεί και κινεί όλα τα μέλη του σώματος.

Το γεγονός ότι η ψυχή δεν μπορεί να περιοριστεί σε κάποιο από τα όργανα του σώματος, αλλά περισσότερο γνωρίζεται από τις ενέργειές της περιγράφεται από τον Μ. Βασίλειο ως εξής: «Ασώματον νοεί τον Θεόν εκ της ενυπαρχούσης σοι ψυχής ασωμάτων μη περιγραφόμενον τόπω... αόρατον είναι τον Θεόν πίστευε την σην ψυχήν ενοήσας, επειδή και αυτή σωματικούς οφθαλμούς άληπτος εστίν. Ούτε

*γὰρ κέχρωσται, οὔτε εσχημάτισται, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνεργειῶν γνωρίζεται μόνον».*²¹⁸

Πάρα ταύτα ο εγκέφαλος ως έδρα του νευρικού συστήματος φιλοξενεί τα κέντρα των λεπτότερων φυσικών λειτουργιών (σκέψη, συναίσθημα, συνείδηση) και των πλέον συγγενών προς τις εκφράσεις της ψυχής εκδηλώσεων (αντίληψη, λόγος, μνήμη κλπ). Επίσης, ο εγκέφαλος προσδιορίζει και την αυτονομία ή αυτορρύθμιση των διαφόρων συστημάτων, με άλλα λόγια είναι το πλησιέστερο προς την αυτεξουσιότητα του ανθρώπου όργανο του σώματος. Είναι το κατ' εξοχήν όργανο που προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας του ανθρώπου.

Ο Αγ. Γρηγόριος ο Παλαμάς έχοντας υπόψη του ότι υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι τοποθετούν την ψυχή στον εγκέφαλο σαν σε ακρόπολη (οι ελληνίζοντες) και άλλοι δίνουν σε αυτήν το ενδοκάρδιο (οι ιουδαϊζοντες) λέει ότι εμείς γνωρίζουμε ακριβώς ότι το λογιστικό βρίσκεται μέσα στην καρδιά, όχι σαν σε αγγείο, αφού είναι ασώματο, ούτε έξω από την καρδιά αφού είναι συνημμένο. Η καρδιά του ανθρώπου είναι το ηγεμονικό όργανο, κατά τον Αγ. Γρηγόριο Θεολόγο, ο θρόνος της χάριτος. Εκεί βρίσκεται ο νους και όλοι οι λογισμοί της ψυχής. Ο Άγιος ισχυρίζεται ότι αυτή την διδασκαλία την παραλάβαμε από τον ίδιο τον Χριστό. Υπενθυμίζει τον λόγο του Χριστού: «*ου το εισερχόμενον εις το στόμα κοινοί τον άνθρωπο, αλλά το εκπορευόμενον εκ του στόματος τούτο κοινοί τον άνθρωπον*» (Ματθ. Ιε',11), καθώς επίσης τον λόγο του Κυρίου «*εκ γὰρ της καρδιάς εξέρχονται οι διαλογισμοί*» (Ματθ. Ιε',19).

Ο Άγιος Νικόδημος ο αγιορείτης λέει: «...Στον εγκέφαλο βρίσκεται σαν σε όργανο, όχι η ουσία και η δύναμη του νου, δηλαδή της ψυχής, αλλά μόνο η ενέργεια του νου, και άσε τους νεώτερους φυσικούς και μεταφυσικούς να λένε ότι η ουσία της ψυχής βρίσκεται στον εγκέφαλο και στο κλωνάρι του εγκεφάλου. Γιατί αυτό είναι το ίδιο με το να πει κανείς ότι η ψυχή των φυτών δεν βρίσκεται αρχικά στη ρίζα του δένδρου, αλλά στα κλαδιά και στον καρπό...»²²⁰

Η ψυχή αν και διαχέεται σε όλο το σώμα του ανθρώπου, ώστε να διατηρεί στη ζωή κάθε κύτταρο του σώματος, έχει το κέντρο της, το μάτι της, που είναι ο νους. Η καθαρή ψυχή γίνεται όλη νους όλη οφθαλμός. Ο νους όμως του ανθρώπου, νοουμένου ως ουσία και όχι ως ενέργεια, είναι το ίδιο πράγμα με αυτό που λέμε «πνευματική καρδιά». Ο νους, σαν ουσία, σαν οντότητα ταυτίζεται με αυτή την καρδιά του ανθρώπου, το πνευματικό δηλαδή κέντρο του ανθρώπου, από το οποίο εκπορεύονται κατά τον Κύριο, οι πονηροί διαλογισμοί όπως προαναφέραμε παραπάνω. Σ' αυτό το χωρίο «εκ της καρδιάς εξέρχονται πονηροί διαλογισμοί» αλλά και σε όλα τα άλλα μέσα στην Αγ.Γραφή, όπου αναφέρεται η λέξη καρδιά, εννοείται η πνευματική καρδιά και όχι η σαρκική καρδιά. Δηλαδή εννοείται ο νους του ανθρώπου, ο οφθαλμός της ψυχής.

Έτσι λοιπόν ο νους του ανθρώπου που είναι ο οφθαλμός, το κέντρο, ο πυρήνας της ψυχής του ανθρώπου, εδράζεται όχι στον εγκέφαλο, αλλά στον χώρο της φυσικής καρδιάς του ανθρώπου. Όχι μέσα στην φυσική καρδιά του, δεν είναι δηλαδή ο νους εγκλωβισμένος μέσα στην καρδιά, αλλά εδράζεται στον χώρο του στήθους και προς το μέρος της φυσικής καρδιάς του ανθρώπου. Έτσι το κέντρο ύπαρξης του ανθρώπου είναι ενεργεί στον χώρο του στήθους και όχι στον εγκέφαλο. Εδώ ακριβώς σε αυτό το σημείο στέκονται οι περισσότεροι κατακριτές της έννοιας του Εγκεφαλικού Θανάτου, ότι δηλ. η προσευχή είναι καρδιακή, δηλ. η προσευχή γίνεται με την καρδιά. Συνεπώς, υποστηρίζουν, εφόσον στην περίπτωση ενός εγκεφαλικά νεκρού λειτουργεί ακόμα η καρδιά θα μπορούσε η προσευχή να συνεχίζεται με κάποιον τρόπο. Κάτι τέτοιο θα αποδείκνυε ότι ο θάνατος δεν έχει ακόμα επέλθει.

Αντίθετη γνώμη σε αυτό το επιχείρημα έχει ο Μητροπολίτης Μεσογαίας κ.Χατζηνικολάου πρόεδρος της βιοηθικής της εκκλησίας της Ελλάδος, ο οποίος παραθέτει στο βιβλίο του «Αλλήλων Μέλη» μια διήγηση από τις πραγματείες και επιστολές του Αββά Δωροθέου που αναφέρεται στις τελευταίες στιγμές του Αββά Δοσιθέου. «Ότε δε ησθένησε, λέγει αυτώ (ο Αββάς Δωρόθεος): Δοσίθεε, φρόντισον της ευχής, βλέπε μη απολέσεις αυτήν». Ο δε αποκρίνεται: «καλώς, κύρι, εύχου υπέρ εμού». Πάλιν ως εβαρύθη μικρόν, λέγει αυτώ, «τι ενι Δοσίθεε, πως η ευχή; Ίσταται ακμήν;» και λέγει «ναι κύρι, διά των ευχών σου». Ότε δε πλέον εβαρύθη (εις τοιαύτην γαρ ασθένειαν ήλθεν ώστε εν σινδόνι βαστάζεσθαι), λέγει αυτώ «πως η ευχή Δοσίθεε;». Τότε λέγει «συγχώρησον, κύρι, ουκ έτι ισχύω κρατήσαι αυτήν». Λέγει αυτώ «ουκούν άφες την ευχήν, μόνον δε μνημόνευε τον Θεόν και κατανόει αυτόν ως όντα ενώπιόν σου»²²¹

Η προσευχή θέλει αγώνα και συχνά φυσικές δυνάμεις για να μπορεί κανείς να την

κάνει. Το παραπάνω παράδειγμα παρουσιάζει την περίπτωση ενός αγίου ασκητή, ο οποίος ασθένησε βαριά και αδυνατούσε να κρατήσει την προσευχή στην καρδιά του. Δεν χρειάζεται κανείς να είναι εγκεφαλικά νεκρός για να προσευχηθεί.²²² Έτσι λοιπόν η ψυχή χρησιμοποιεί, σύμφωνα με την διδασκαλία των αγίων πατέρων ως όργανο την καρδιά και διευθύνει το σώμα. Ο Νεμέσιος Εμμέσης διδάσκει ότι «η ψυχή ασώματος ούσα και μη περιγραμμένη τόπω, όλη δι' όλου χωρεί και του φωτός εαυτής, και του σώματος, και ουκ εστι μέρος φωτιζόμενον υπ' αυτής, εν ω μη όλη πάρεστιν» Παρά ταύτα «η ψυχή, ενουμένη τω σώματι, μένει παντελώς ασύγχυτος».²²³

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

217 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, βλ. μν. εργ. σελ. 153

218 Μεγ. Βασιλείου, εις «Πρόσεχε σεαυτώ», PG.31.213c, ΕΠΕ6: 238

219 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, βλ. μν. εργ. σελ. 154

220 Αγ. Νικοδήμου του Αγιορείτη, «Συμβουλευτικό Εγχειρίδιο», απόδοση στη Νεοελληνική, Εκδ. Συνοδία Σπυρίδωνος Ιερομονάχου Νέα σκήτη Άγιο Όρος, 2006, σελ. 197

221 Αββά Δωροθέου, «Διήγησις περί του βίου του Αββά Δοσιθέου μαθητού γενομένου του Αββά Δωροθέου», Φιλοκαλία, ΕΠΕ 12:248-250

222 Νικόλαος (Χατζηνικολάου) Μητροπολίτης Μεσογαίας και Λαυρεωτικής, βλ. μν. εργ. σελ. 267-268

223 PG40, 597, και 600

Παρατήρηση: η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ συνεχίζει την παρουσίαση με τη μορφή σειράς άρθρων της μελέτης “Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΥΠΟ ΤΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ”, του θεολόγου και νοσηλευτή **Νικόλαου Στανίτσα**. Πρόκειται για αναθεωρημένης έκδοση του κειμένου που κατατέθηκε ως διπλωματική εργασία στη Σχολή Ανθρωπιστικών Σπουδών του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου με επιβλέποντες καθηγητές τους ΚΟΪΟ ΝΙΚΟΛΑΟ, ΦΑΝΑΡΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟ και ΛΟΗ ΝΕΚΤΑΡΙΟ.